



ที่ สศ 0001/ 1541

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

13 สิงหาคม 2551

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง การขยายผล
สู่สาธารณชนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง
การขยายผลสู่สาธารณชนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานวิชาการ เห็นว่าการ
พัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่สำคัญ
ลำดับต้นๆ ของประเทศ จึงได้ทำการศึกษาในเรื่องดังกล่าว ซึ่งสภาที่ปรึกษาฯ ในคราวประชุมครั้งที่
12/2551 เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 26 มิถุนายน 2551 ได้พิจารณาผลการศึกษาคณะทำงานวิชาการ
และเห็นควรเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะมายังคณะรัฐมนตรี เพื่อการขยายผลสู่สาธารณชน
อย่างกว้างขวางต่อไป ความเห็นดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้ (รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

1. ควรใช้ชุมชนและแผนชุมชนเป็นตัวตั้งในการขยายผลสู่สาธารณชน โดยรัฐทำหน้าที่
ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านแต่ละชุมชนได้รับความรู้และเกิดความเข้าใจในเรื่องแหล่งน้ำ ดิน
ป่า และการเกษตร อันจะนำไปสู่การปรับใช้และประพฤตินิติวิธีชีวิตต่อไป

2. ควรกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยวัตถุประสงค์อาจกำหนด
ไว้ 3 ประการคือ 1) เพื่อให้คนพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง 2) เพื่อให้คนอยู่กับผู้อื่นในสังคมได้อย่าง
สันติสุข และ 3) เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ส่วนเป้าหมายอาจ
กำหนดเป็น เป้าหมายเชิงปริมาณที่สามารถวัดผลได้ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงเวลา

3. ควรมีการจัดการความรู้และการสร้างมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง โดยการสอดแทรกองค์ความรู้ไปในทุกระดับ จัดตั้งชุมชนต้นแบบในเขตพื้นที่ต่างๆ

ให้กระจายอยู่ทั่วประเทศ และใช้ประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์ทั่วประเทศ

4. ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติการขยายผลสู่สาธารณะ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ส่วนจังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยงานกำกับและดูแลการปฏิบัติการขยายผล ให้ราชการส่วนภูมิภาคเป็นผู้ให้คำแนะนำด้านเทคนิค ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยประสาน ให้สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาให้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และขอความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆ ในชุมชน ได้แก่ สหกรณ์ สหกรณ์ออมทรัพย์ องค์กรเอกชน เป็นต้น

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติการขยายผล จะต้องมีการบูรณาการเป็นการเฉพาะเพื่อการนี้ และเชิญผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และข้าราชการที่เกี่ยวข้อง มาร่วมเป็นคณะทำงาน โดยให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงาน

6. ควรมีระบบการติดตามและประเมินผล โดยให้ สศช. จัดทำคู่มือการติดตามและประเมินผลฉบับมาตรฐานกลางขึ้น โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ทำการติดตามประเมินผล และให้ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ได้มีการประเมินตนเองเป็นระยะๆ

7. ควรมีการยกย่องหน่วยงานที่ปฏิบัติงานได้ดี โดยมีการรายงานผลต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี ส่วนหน่วยงานที่ยังดำเนินการได้ไม่ดีควรให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยมีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

8. ควรจัดงบประมาณให้เพียงพอ และดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากผลการพิจารณาเป็นประการใด กรุณาแจ้งให้ทราบในโอกาสแรกด้วย จะขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง



(นายโคทม อารียา)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักวิชาการ

โทร. 0-2612 - 9159

โทรสาร 0-2612 - 9145

ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานให้แก่ประชาชนไทยเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ฟุ้งตนเองได้ และยั่งยืน โดยหลักปรัชญาดังกล่าวได้รับการยอมรับและยกย่องจากนานาประเทศ และภาครัฐได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้งในฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 นอกจากนี้ยังมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการแก้ไขปัญหาและประสบความสำเร็จหลายโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร รวมทั้งทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการแก้ไขปัญหาการเกษตร ซึ่งมีเกษตรกรได้นำไปใช้ปฏิบัติและประสบผลสำเร็จเป็นจำนวนมาก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าองค์ความรู้ของการพัฒนาดังกล่าวยังไม่ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในภาคส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติพิจารณาเห็นว่า การพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่สำคัญลำดับต้นๆ ของประเทศ และควรได้รับการขยายผลสู่สาธารณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางแก่ประเทศโดยรวม จึงได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อพิจารณาแนวทางในการขยายผลสู่สาธารณะ และจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เรื่อง การขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. การดำเนินการของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติได้ทำการศึกษาและดำเนินงานเพื่อให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

2.1 ศึกษาดูงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ เช่น ในพระราชวังสวนจิตร โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ศูนย์ศึกษาหุบกะพง สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศูนย์การศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ เป็นต้น

2.2 ศึกษาดูงานองค์กรต่างๆ ที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศรีชะอโคก จังหวัดอุบลราชธานี หมู่บ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน ชุมชนพวา อ.แก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และศูนย์เรียนรู้ภูมิรักษ์ธรรมชาติ จังหวัดนครนายก เป็นต้น

2.3 จัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 จัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน โดยจัดประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 18 ตุลาคม 2550 จัดประชุมสัมมนาระดับชาติในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2550 และจัดประชุมสัมมนา ระดับชาติเนื่องในโอกาสสมโภชเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 7 ธันวาคม 2550

2.5 เชิญวิทยากรจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มาให้ข้อมูลและสนทนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

2.6 เสวนากับบุคคลสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อพิจารณากำหนดแนวการพัฒนาและการขยายผลการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวาง และเกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และหัวหน้าหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ดร.อำพน กิตติอำพน) รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (นายพีรพล ไตรทศาวิทย์) ที่ปรึกษา ด้านการประสานงานโครงการ (นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์) สำนักงานคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (นายสมพร ใช้บางยาง) และนักวิจัยหลายท่าน เป็นต้น

2.7 ประชุมคณะทำงานวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ เพื่อประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด และจัดทำร่างความเห็นและข้อเสนอแนะ

3.สาระสำคัญของเรื่องและข้อวิเคราะห์

จากการศึกษาของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

3.1 แหล่งน้ำ

ประเทศไทยมีปริมาณน้ำจืดเฉลี่ย 3,400 ลบ.ม./คน/ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชียซึ่งอยู่ที่ 3,920 ลบ.ม./คน/ปี โดยตามเกณฑ์ของ UNESCO แล้วถือว่ามีสถานะการขาดแคลนน้ำในระดับรุนแรง ยิ่งไปกว่านั้น ปริมาณน้ำจืดของประเทศไทยยังไม่มีกระจายตลอดปี โดยเป็นน้ำในช่วงฤดูฝนประมาณร้อยละ 86 และช่วง ฤดูแล้งเพียงประมาณร้อยละ 14 ขณะที่ความสามารถในการกักเก็บน้ำในช่วงน้ำมากไว้ใช้ในชวงน้ำน้อยได้ เพียงประมาณร้อยละ 34 ของปริมาณน้ำทั้งหมด ทำให้ต้องประสบปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งเป็นประจำทุกปี การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาดำเนินการโดยภาครัฐเป็นหลัก และส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น

ในด้านคุณภาพน้ำพบว่าในปี 2548 มีแหล่งน้ำที่จัดอยู่ในเกณฑ์ดีประมาณร้อยละ 20 เกณฑ์พอใช้ประมาณร้อยละ 48 เกณฑ์เสื่อมโทรมประมาณร้อยละ 27 และเกณฑ์เสื่อมโทรมมากประมาณร้อยละ 5 ซึ่งในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา แหล่งน้ำที่จัดอยู่ในเกณฑ์ดีมีจำนวนลดลงเกือบเท่าตัว แหล่งน้ำที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมากมาโดยตลอดคือ แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง และทะเลสาบสงขลา ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการทิ้งน้ำเสียของชุมชนโดยไม่ผ่านกระบวนการบำบัด การปล่อยของเสียจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ลงสู่แหล่งน้ำ และการบริหารจัดการการบำบัดน้ำเสียของภาครัฐและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ในขณะที่ภาครัฐได้ลงทุนสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในเขตเทศบาลไปแล้วไม่น้อยกว่า 87 แห่ง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ให้บริการได้ประมาณร้อยละ 34 แต่สามารถบำบัดน้ำเสียได้เพียงประมาณร้อยละ 25 ของปริมาณน้ำเสียทั้งหมด

สำหรับในเรื่องน้ำ มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการ โดยสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1) **น้ำดีไล่น้ำเสีย** โดยใช้วิธีการอย่างง่ายนำระบบการเคลื่อนไหวของน้ำตามธรรมชาติมาจัดระเบียบใหม่ซึ่งได้แก่ การนำน้ำที่มีคุณภาพดีจากแม่น้ำเจ้าพระยามาช่วยผลักดันและเจือจางน้ำเน่าเสียให้ออกจากแหล่งน้ำของชุมชนภายในเมืองตามคลองต่างๆ เช่น คลองเทเวศร์ คลองบางซื่อ คลองแสนแสบ เป็นต้น โดยใช้การเปิดปิดประตูอาคารควบคุมน้ำ รับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงจังหวะน้ำขึ้น และระบายน้ำสู่อ่างน้ำเจ้าพระยาในช่วงน้ำลง

2) **ไตรธรรมชาติ** โดยใช้หลักการบำบัดน้ำเสียโดยการกรองน้ำเสียด้วยผักตบชวา เพื่อช่วยลดชั้นความสกปรก และสารพิษต่างๆ จากน้ำเน่าเสีย ประกอบเข้ากับเครื่องจักรกลบำบัดน้ำเสียแบบต่างๆ ที่เน้นวิธีการที่เรียบง่ายและประหยัด โดยใช้บึงมักกะสันเสมือนเป็นไตรธรรมชาติของกรุงเทพมหานครเป็นที่เก็บกักและฟอกน้ำเสีย

3) **ระบบแยกน้ำ 3 รส** ภาคใต้ของประเทศไทยประสบภัยปัญหาของน้ำท่วม น้ำจืด น้ำเปรี้ยว และน้ำเค็ม อันเป็นผลทำให้ทำเกษตรกรรมไม่ได้ผลดี โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่โดยรอบเขตพรุและที่ใกล้เคียงกับเขตดินพรุเช่น บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำบางนรา เป็นต้น จึงได้มีการสร้างระบบแยกน้ำ 3 รส ออกจากกัน กล่าวคือ สร้างระบบป้องกันน้ำเปรี้ยวจากพรุที่ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเป็นกรด สร้างระบบป้องกันน้ำเค็มบุกกรุก และสร้างระบบน้ำจืดเพื่อช่วยเหลือพื้นที่เกษตรกรรมและเพื่ออุปโภคบริโภค

3.2 ดิน

ปัจจุบันดินมีความเสื่อมโทรมมากขึ้นอันเนื่องมาจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลาย ดินขาดอินทรีย์ ดินเค็ม และดินเปรี้ยว โดยที่ดินมีปัญหาดังกล่าวถึงประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด และมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นเกือบปีละ 1 ล้านไร่ โดยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายประมาณร้อยละ 33 ของประเทศ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชียและโลกที่มีสัดส่วนร้อยละ 25 และ 23 ตามลำดับ ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยลดลงจากประมาณ 21 ไร่ต่อคนในปี 2536 เหลือเพียงประมาณ 19.3 ไร่ต่อคนในปี 2546 ซึ่งมีผู้ที่ไร้ที่ทำกินประมาณ 7.7 แสนราย และต้องการที่ดินประมาณ 11.5 ล้านไร่ แต่มีที่ดินของรัฐที่สามารถนำไปจัดสรรได้เพียงประมาณ 1.85 ล้านไร่ จากการที่ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงและพื้นที่ทำการเกษตรลดลง ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมีมากขึ้น และส่งผลให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้นตามไปด้วย

สำหรับในเรื่องดิน มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการ โดยสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1) การแก้งัดดิน พื้นที่ดินทางภาคใต้ของประเทศไทยมีสภาพเป็นดินเปรี้ยวซึ่งมีกรดกำมะถันอยู่มาก ทำให้เพาะปลูกไม่ได้ ได้มีการแก้ไขโดยใช้วิธี "การแก้งัดดินให้เปรี้ยว" ด้วยการทำดินให้แห้งและเปียกสลับกัน เพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินให้มีกรดจัดมากขึ้น จนถึงที่สุด จากนั้นจึงปรับปรุงดินเปรี้ยวโดยการควบคุมระบบน้ำใต้ดินเพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถัน การใช้วัสดุปูนผสมประมาณ 1-4 ตันต่อไร่ การใช้น้ำชะล้าง และการเลือกพืชเหมาะสมที่จะเพาะปลูกในบริเวณนั้น ซึ่งสามารถทำให้พื้นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ กลับฟื้นคืนสภาพสามารถทำการปลูกได้อีก

2) การใช้หญ้าแฝก โดยใช้หญ้าแฝกซึ่งมีรากหยั่งลึกลงไปดินหลายเมตรช่วยป้องกันการพังทลายของดิน และช่วยรักษาความชุ่มชื้นในดิน การปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับขวางความลาดของเขาหรือพื้นที่ลาดชันจะช่วยป้องกันการพังทลายของดินได้ดี

3.3 ป่า

ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงจนทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล ป่าไม้ของประเทศถูกทำลายไปถึงประมาณ 67 ล้านไร่ ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ข้อมูลปัจจุบันของทางราชการมีพื้นที่ป่าเหลือเพียงประมาณ ร้อยละ 33 ของพื้นที่ประเทศ โดยตัวเลขที่แท้จริงน่าจะน้อยกว่านี้มาก อีกทั้งยังไม่สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ให้ได้ถึงร้อยละ 40 ซึ่งเป็นระดับที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศไว้ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในแถบเอเชียพบว่า ไทยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในขณะที่ญี่ปุ่นมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ถึงประมาณร้อยละ 68 และเวียดนามมีประมาณร้อยละ 40

สำหรับในเรื่องป่า มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการ โดยสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1) ป่า 3 อย่าง โดยใช้วิธีปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งเป็นหลักการผสมผสานความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับการความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ปลูกป่าสำหรับเป็นไม้ใช้สอย ป่าสำหรับเป็นไม้ผล และป่าสำหรับเป็นเชื้อเพลิง อันได้ประโยชน์ 3 อย่าง รวมกับประโยชน์อย่างี่สี่คือ การอำนวยความสะดวกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่มชื้นเอาไว้

2) ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก โดยใช้หลักการฟื้นฟูสภาพป่าตามวัฏธรรมชาติ ให้ป่าเจริญเติบโตเองตามธรรมชาติไม่เข้าไปรบกวนและทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปล่อยให้ตามสภาพธรรมชาติระยะเวลาหนึ่งป่าไม้ก็จะสมบูรณ์ขึ้นเอง การระดมปลูกป่าด้วยความไม่เข้าใจ และปลูกพันธุ์ไม้ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและระบบนิเวศบริเวณนั้นจะทำให้ต้นไม้ที่ปลูกไว้ตายโดยไม่ได้ประโยชน์ และยังทำลายสภาพแวดล้อมอีกด้วย

3) ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น โดยการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าไม้ด้วยวิธีง่ายๆ ประหยัด และได้ผลดี ซึ่งทำได้โดยการสร้างฝายเล็กๆ ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้นซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ฝ่ายต้นน้ำลำธาร สำหรับกักน้ำให้ไหลช้าลงและน้ำสามารถซึมลงใต้ผิวดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นในบริเวณดังกล่าว และฝ่ายดักตะกอนดินและทรายมิให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำเบื้องล่าง ทั้ง 2 ฝ่ายนี้มีตัวอย่างสร้างอยู่ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3.4 การเกษตร

ในปี 2549 ประเทศไทยมีฐานการผลิตประกอบด้วย ภาคเกษตรประมาณร้อยละ 8.9 ภาคอุตสาหกรรมรวมอุตสาหกรรมเกษตรร้อยละ 39.2 ภาคการค้าส่งและค้าปลีกร้อยละ 13.9 ภาคการก่อสร้างร้อยละ 2.4 ภาคการผลิตเหมืองแร่ร้อยละ 2.3 ภาคไฟฟ้าและประปาร้อยละ 3.3 ภาคการเงินและธนาคารร้อยละ 3.4 และภาคบริการและอื่น ๆ อีกร้อยละ 26.6 โดยในภาคการเกษตรมีการผลิตสินค้าเกษตรที่มีความเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในและส่งออกต่างประเทศ ประเทศไทยนับเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก มีการส่งออกข้าวคิดเป็นประมาณร้อยละ 25 ของการส่งออกข้าวรวมของโลก และมีการส่งออกยางพาราคิดเป็นประมาณร้อยละ 45 ของมูลค่าการส่งออกยางพารารวมของโลก เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการผลิตในภาคเกษตรยังมีจุดอ่อนในเรื่องการบริหารจัดการระบบน้ำเพื่อการผลิตที่ยังขาดประสิทธิภาพทำให้ผลผลิตภาคเกษตรยังต้องขึ้นกับสภาพของธรรมชาติเป็นหลัก การจัดการระบบการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกที่ไม่เหมาะสม และมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในวงจำกัด ทำให้ผลผลิตต่อไร่ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเห็นได้จากผลผลิตภาพการผลิตโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นน้อย โดยในช่วงปี 2545-2548 ผลผลิตภาพภาคเกษตรลดลงร้อยละ 1.94 ในขณะที่ผลผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.62 ภาคบริการและอื่น ๆ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.49 และผลผลิตภาพรวมของประเทศที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.42 นอกจากนี้ภาคเกษตรยังคงมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นการใช้อย่างไม่ถูกวิธี ทำให้มีปัญหาสารปนเปื้อนที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารและสิ่งแวดล้อม เป็นอุปสรรคต่อการส่งออก และเพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่ยังมีน้อยและขาดความหลากหลาย โดยสินค้าเกษตรหลักยังคงส่งออกในรูปวัตถุดิบแปรรูปขึ้นต้นเป็นส่วนใหญ่ และการจัดระบบตลาดและกระจายสินค้าเกษตรยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้มีปัญหาเรื่องผลผลิตล้นตลาดและราคาตกต่ำได้ง่าย ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน นอกจากนี้ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพมากขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรมากขึ้น

สำหรับในเรื่องการเกษตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงคิดทฤษฎีใหม่โดยให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาการเกษตร ซึ่งมีเกษตรกรนำไปใช้ปฏิบัติและประสบผลสำเร็จเป็นจำนวนมาก ทฤษฎีใหม่นี้สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1) **ทฤษฎีใหม่ ขั้นแรก** ใช้หลักการการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้ก่อประโยชน์สูงสุด และมีน้ำไว้ใช้ตลอดปี โดยเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย ยกตัวอย่างประมาณ 15 ไร่ แบ่งพื้นที่ให้เป็นนาข้าว 5 ไร่ พืชไร่ และพืชสวน 5 ไร่ ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่ และสระน้ำ 3 ไร่ โดยขุดให้ลึกประมาณ 5 เมตร ซึ่งน้ำได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร หลักสำคัญของการแบ่งพื้นที่ก็เพื่อให้เกษตรกรมีความพอเพียงเลี้ยงตนเองได้ มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียง มีน้ำใช้พอเพียงตลอดทั้งปี

2) **ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่สอง** ใช้หลักการรวมพลังของเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อช่วยกันในการการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา รวมทั้งอาศัยความร่วมมือจากหน่วยราชการ มูลนิธิ เอกชน ภาคส่วนต่างๆ

3) ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่สาม ใช้หลักการความร่วมมือกับแหล่งเงิน และแหล่งพลังงาน ตั้งและบริหาร โรงสี ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ ช่วยการลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่าย ธนาคารรวมทั้งบริษัทจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูงโดยไม่ถูกกดราคา ธนาคารและบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรสีข้าวได้เอง และเกษตรกรซื้อเครื่อง อุปกรณ์บริโภคในราคาต่ำได้จากร้านสหกรณ์

3.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นับเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับแรกที่ได้ัญเชิญหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับหลักคิด คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังมีปัญหาอีกหลายด้านที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ภายใต้แนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาระดับประเทศทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
- 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
- 3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน
- 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นนี้ หากได้รับการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาอุปสรรค ประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมด สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติมีความเห็นว่า ถึงแม้จะมีตัวอย่างของความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจำนวนมาก แต่องค์ความรู้ของการ พัฒนาดังกล่าวยังไม่ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในภาคส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐ ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีบูรณาการในการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการขับเคลื่อนให้เกิดการขยายผลสู่สาธารณะในเรื่องดังกล่าว

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติมีความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง การขยายผลสู่สาธารณะ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรายละเอียดดังนี้

4.1 การใช้ชุมชนและแผนชุมชนเป็นตัวตั้งในการขยายผลสู่สาธารณะ

การขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องใช้พื้นที่ ชุมชน และแผนชุมชนเป็นตัวตั้ง โดยรัฐทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน เริ่มจากการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านแต่ละชุมชนได้รับความรู้และเกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว อันจะนำไปสู่การปรับใช้และประพฤตินั้นเป็นวิถีชีวิตต่อไป ซึ่งเป็นการจุดประกายจากข้างในของชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาขึ้นเอง จากนั้นส่งเสริมและสนับสนุนชาวบ้านในแต่ละชุมชนให้มีส่วนร่วมในการระบุและวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งกำหนดแนวทางแก้ไขและพัฒนา และจัดทำเป็นแผนชุมชนเพื่อใช้เป็นแผนในการดำเนินการร่วมกันของชุมชนและเพื่อขอการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

รัฐต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป้าหมายดังกล่าวต้องสามารถวัดและบรรลุผลได้ พร้อมทั้งจัดงบประมาณเพื่อการนี้อย่างเพียงพอ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการขยายผล

วัตถุประสงค์อาจกำหนดใน 3 ด้านดังนี้ เพื่อให้คนพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง เพื่อให้คนอยู่กับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข และเพื่อให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งอาจมีการกำหนดลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็น 4 ขั้นดังนี้

- ขั้นที่ 1 มีวัตถุประสงค์ให้รับทราบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ขั้นที่ 2 มีวัตถุประสงค์ให้พัฒนาจาก การรับทราบ เป็น ความเข้าใจและการเรียนรู้
- ขั้นที่ 3 มีวัตถุประสงค์ให้พัฒนาจาก ความเข้าใจและการเรียนรู้ เป็น การปรับใช้
- ขั้นที่ 4 มีวัตถุประสงค์ให้พัฒนาจาก การปรับใช้ เป็น ประพฤติเป็นวิถีชีวิต

เป้าหมายอาจกำหนดเป็นเป้าหมายเชิงปริมาณของกลุ่มเป้าหมาย และเป้าหมายเชิงเวลา เช่น เป้าหมายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขั้นที่ 1 ถึง 3 สำหรับ 50% ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดภายใน 1 ปี เป็นต้น ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายอาจต้องปรับให้เหมาะสมกับความแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและระดับความพร้อมของแต่ละชุมชน

4.3 การจัดการความรู้และการสร้างมาตรฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจากความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคส่วนต่างๆ ยังมีความแตกต่างกัน ดังนั้นรัฐต้องจัดการความรู้และการสร้างมาตรฐาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถปฏิบัติและขับเคลื่อนไปในแนวทางเดียวกันได้

การจัดการความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รัฐควรให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาขยายผลดังนี้ การสอดแทรกองค์ความรู้ไปในทุกระดับตั้งแต่เด็กไปจนถึงผู้บริหารระดับสูง การใช้กิจกรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้และพัฒนาการจัดการร่วมกัน การสร้างเครือข่ายที่มีความหลากหลายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การขยายผลการศึกษาสู่เด็กและเยาวชนโดยมีการจัดหลักสูตรการศึกษาในระดับท้องถิ่น การจัดตั้งชุมชนต้นแบบในเขตพื้นที่ต่างๆ ให้กระจายอยู่ทั่วประเทศ และการใช้ประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์ทั่วประเทศ การจัดตั้งชุมชนต้นแบบเป็นต้น

การสร้างมาตรฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รัฐควรให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการการสร้างมาตรฐานดังกล่าวร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการโดยให้ดำเนินการดังนี้

- 1) จัดทำหนังสือและคู่มือการศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ด้วยตัวเอง แจกจ่ายแก่ครัวเรือนผ่านทางชุมชนทั่วประเทศ
 - 2) จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีมาตรฐานหลากหลายตามสภาพปัญหาของพื้นที่
 - 3) จัดให้มีการฝึกอบรมวิทยากรของชุมชนทั่วประเทศ
 - 4) จัดระบบการเรียนการสอนและการให้ความรู้ผ่านสื่อทางไกลและหนังสือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์
- เป็นต้น
- 5) จัดทำเอกสารที่ใช้อ้างอิงในรูปแบบสารานุกรม เพื่อรวบรวมแนวความคิด หลักการ วิธีการ และข้อมูลทางวิชาการ

4.4 การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการขยายผลสู่สาธารณะ

รัฐควรกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละขั้นตอนในกระบวนการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- 1) หน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติการขยายผล ในส่วนนี้รัฐควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในที่นี่ไม่รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลซึ่งมีอยู่ 7,776 แห่งทั่วประเทศ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่แล้ว อีกทั้งยังใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถเข้าถึงประชาชนผ่านชุมชนได้ โดยในระยะแรกอาจดำเนินการนำร่องโดยเริ่มจากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่มีความพร้อมก่อน หลังจากนั้นจึงผลักดันให้มีการดำเนินการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ
- 2) หน่วยงานกำกับและดูแล ในส่วนนี้รัฐควรให้จังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการกำกับและดูแลการปฏิบัติการขยายผลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในระดับจังหวัดและอำเภอตามลำดับ
- 3) หน่วยงานสนับสนุน ในส่วนนี้รัฐควรกำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยงานต่างๆ ต่อไปนี้ ปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการหลัก

- ราชการส่วนภูมิภาคของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คำแนะนำด้านเทคนิคของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร รวมทั้งส่วนราชการอื่นๆ ทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยประสานการดำเนินการในระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลที่อาจคาบเกี่ยวกัน รวมทั้งช่วยดำเนินการในภารกิจที่เกินขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์ทั่วประเทศ ให้คำแนะนำ ข้อมูล และถ่ายทอดความรู้

- สถาบันการศึกษาทั่วประเทศ เป็นหน่วยให้ความรู้ทั่วไป

- สถาบันทางศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะวัดทั่วประเทศ เป็นหน่วยช่วยให้ความรู้ตามวิถีชุมชน

- สหกรณ์ องค์การสาธารณประโยชน์ สื่อมวลชนในท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่รัฐขอความร่วมมือ

4) หน่วยงานติดตามประเมินผล ในส่วนนี้รัฐควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบติดตามประเมินผลความก้าวหน้าและความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดในการปฏิบัติการขยายผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำผลการประเมินเผยแพร่สู่สาธารณชนและเสนอชื่อหน่วยงานที่สมควรได้รับการยกย่อง ในส่วนนี้รัฐควรให้ สศช. กระทรวงมหาดไทยโดยจังหวัดทุกจังหวัด สำนักงานสถิติแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์ ร่วมรับผิดชอบ

ทั้งนี้รัฐควรให้ สศช. เป็นหน่วยงานส่วนกลางหลักที่รับผิดชอบประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการในกระบวนการขยายผลสู่สาธารณะดังกล่าว สำหรับท้องถิ่นใดที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ให้ปรับปรุงหน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติการขยายผล หน่วยงานกำกับและดูแล และหน่วยงานสนับสนุน ให้สอดคล้องกับรูปแบบพิเศษของการบริหารจัดการในท้องถิ่นนั้น

4.5 การจัดบุคลากรในหน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติการขยายผล

รัฐโดยผ่านทางกระทรวงมหาดไทยควรขอให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติการขยายผล จัดให้มีบุคลากรเป็นการเฉพาะในการปฏิบัติการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเชิญผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และข้าราชการที่เกี่ยวข้องในชุมชน มาร่วมเป็นคณะทำงาน โดยหากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลใดมีความพร้อมก็อาจให้ตั้งศูนย์ถ่ายทอดเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ของท้องถิ่น

4.6 การจัดการระบบการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รัฐควรจัดระบบการติดตามและประเมินผลดังนี้

- 1) ให้รัฐมอบหมายให้ สศช. จัดทำคู่มือการติดตามและประเมินผลฉบับมาตรฐานกลางขึ้นโดยให้ความยืดหยุ่นสามารถปรับให้เหมาะสมตามความแตกต่างของพื้นที่ได้ รวมทั้งกำหนดวิธีการและเกณฑ์การประเมินที่ป้องกันมิให้มีการทำงานแค่เพียงเปลือกนอกในลักษณะสร้างภาพ เพื่อให้หน่วยงานติดตามประเมินผลได้นำไปใช้ในพื้นที่ของตน
- 2) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดต่างๆ เป็นผู้ประเมินตามที่กล่าวแล้วในข้อ 4.4 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดอาจมอบหมายให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดนั้นๆ หรือสถาบันวิจัยกลางเป็นผู้ดำเนินการประเมิน
- 3) ให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ได้มีการประเมินตนเองเป็นระยะๆ เพื่อได้ทราบระดับความสำเร็จของตนเอง และได้ปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

4.7 การยกย่องหน่วยงานที่ปฏิบัติงานได้ดี

การยกย่องหน่วยงานที่ปฏิบัติงานได้ดีเป็นมาตรการเชิงบวกที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรัฐควรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำผลการประเมินเผยแพร่สู่สาธารณชนและเสนอชื่อหน่วยงานที่สมควรได้รับการยกย่องตามที่กล่าวในข้อ 4.4 ดำเนินการดังนี้

- 1) นำผลการประเมินมารายงานต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี พร้อมทั้งยกย่องและให้รางวัลแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติการขยายผลที่ทำได้ดี นอกจากนี้ควรยกย่องและให้รางวัลแก่หน่วยงานกำกับและดูแล หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานติดตามประเมินผลที่ทำได้ดีด้วย สำหรับหน่วยงานที่ยังดำเนินการได้ไม่ดีควรให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงแก้ไข
- 2) เก็บข้อมูลผลงาน ผลการให้รางวัล คำแนะนำและความช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงแก้ไข เป็นรายพื้นที่และรายหน่วยงาน ในภาพรวมทั้งหมดโดยเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รัฐได้เห็นภาพรวมและเป็นรายพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

4.8 การจัดงบประมาณและการประชาสัมพันธ์

การจัดงบประมาณและการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรัฐควรดำเนินการดังนี้

- 1) ด้านงบประมาณ รัฐควรวางแผนทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ตั้งงบประมาณไว้ส่วนหนึ่งเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ได้เพียงพอ

2) ด้านการประชาสัมพันธ์ รัฐควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องโดยให้กรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และขอความร่วมมือจากสถานีวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสารมวลชน วิทยุชุมชน และส่วนราชการทุกแห่ง ช่วยกันประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยต่อไป